

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lokalhistorisk Forening Brande

Conrat von Hövelen

Herrer til Brandholm

BIDRAG TIL BRANDHOLMS HISTORIE

Noter om Conrat von Hövelen,
Herre til Brandholm, og lidt om hans Børn.

af

Bjarne Kielgast

Brande
i April 1974

Lokalhistorisk Forening Brande's
Brandehistorisk Forlag 2013

"Noter om Conrat von Hövelen"
Skrevet af Bjarne Kielgast april 1974,
dengang udgivet af Brande Biblioteks Lokalhistorie
benævnt som Småskrift udgivelse nr. 1

Anden udgave 2012
ISBN:978-87-92957-23-8
Redigeret af Jens-Christian Kjær
Fotografier fra Lokalhistorisk Arkiv Brande,
illustrationer af Bjarne Kielgast.
Kobberstikket af Conrat von Hövelen stammer fra Torben Krogh
bog "bag barokteatrets kulisser", "kulturminder 1940-41".

Ebogs udgave 2013 på Saxo.dk
ISBN: 978-87-92957-25-2

INDHOLDS-STIKORD

Side:

Brandholm	4
Conrat von Hövelen 1630 – 1689	4
Conrat og Sebilles børn	6
Anna Amlia von Hövelen 1663 – 1702	8
Elisabeth von Hövelen 1665 – 1741	11
Conrat dør paa Brandholm og begravet i Brande Kirke	11
Elisabeths Kisteplade	15
Litteraturliste	17
Efterskrift	18
Conrat von Hövelens Slægt og Vaaben	19
Conrat von Hövelens Anetavle	23
Illustrationer krediteret	24

Nogle Meddelelser om Conrat von Hövelen, Herre til Brandholm, og lidt om hans Børn.

I gamle Dage for tre til fire Aarhundreder siden var Gaarden Brandholm i Brande Sogn en rigtig Herregaard omend en af de mindre, og dens Betydning som saadan har nok været størst i Aarene omkring 16.-tallet.

Da Svenskekrigen var forbi havde den stort set udspillet sin Rolle som Adelsbesiddelse af Betydning. En fattig Befolkning i et magert Sogn bidrog hertil, men med sin lange Række af Ejernavne har den alligevel givet godt "Stof" til Sognets Historie. Kendte Slægter som Strangesen, Below, Giöe og Qvitzow, for blot at nævne nogle, skrev sig til denne Gaard - men hertil kommer en Repræsentant for den i det nordlige Tyskland udbredte Höfel eller von Hövel Slægt. Denne Mand var Major Conrat von Hövelen og om ham og hans Nærmeste skal disse Linier dreje sig.

Conrat von Hövelen blev født i Altona i 1630. Hans Fader, Hans von Hövelen havde været Ritmester og Moderen var Datter af en Oberamtmand. I sit Hjemland blev han med Aarene en særdeles agtet og beundret Mand. For sine lyriske Præstationer, sine Sprogstudier og Interesse for Historie modtog han megen Hyldest. Denne usædvanlige Personlighed var ikke blot en lærd og belæst Herre, men ogsaa i alle Maader velskolet og forfinet. Som Medlem af nogle Digtersammenslutninger fik han Tilnavne som "Urbanus der Höfliche" og "Candorin" (den redelige). Med sidstnævnte Navn underskrev han hyppigt sine Værker og vi kender et Digt af ham med denne Signatur, og det er tillige skrevet paa og afsendt fra Brandholm. Men Conrat von Hövelen synes ogsaa at have været af en urolig Natur, rastløs i sin Færden - vel Kunstnerblodet, der rullede i hans Aarer, og han er næsten altid paa Farten, han vil opleve og han vil lære.

I Aaret 1653 ankommer han til Sjælland, hvor han efter at have været hos Rigsraaden Christen Skeel en kort Tid gaar i Tjeneste hos den bekendte Fru Birgitte Thot. Hun var Enke efter Otte Giöe og berømt for sin store Lærdom. Mens han er her, han er nu nogle og tyve Aar gammel, korresponderer han med Runeforskeren og Museumsmanden Ole Vorm i

København, og her paa Giöernes Herresæde traf han formentlig sin Sebille, der var Datter af Eskild Giöe, en Broder til Otte Giöe.

Alt tegnede sig saaledes lyst for von Hövelen, men onde Kræfter begynder nu at melde sig. Han skriver selv at nogle af Sebilles Slægtninge modarbejder dem begge, ja at han er udsat for personlig Forfølgelse. Efter ca. 3 Aars Tjeneste hos Birgitte Thot rejser Conrat von Hövelen, der i Mellemtiden havde forlovet sig med Sebille, til Holland, Brabant og Norge. Kort efter er han i Bremen hos Major Tönncken, men vi er nu naaet frem til Aaret 1657, da Krigen med Sverrig begynder. I disse urolige Aar tjener han som Ingeniør Officer hos Generalfeldmarchal Robert Douglas, der gik i svensk Krigstjeneste og herunder naaede han helt til Lifland og Cuhrland. Conrat von Hövelen var altsaa set med Samtidens Øjne en vidtberejst Mand, og dengang var Rejselivet jo ikke ligefrem for de sarte. Efter Fredsslutningen med Sverrig er han i Audiens hos Hans Schak og andre af Rigets ledende Mænd i København, hvor han anmodede om Befordring eller Engagement. Men trods en medbragt Gave og Lommen fuld af gode anbefalinger fra Robert Douglas blev han, som han selv udtrykker det, kun holdt hen med Undskyldninger og Snak som, nu da Krigen var ovre var der ingen Brug for o.s.v. o.s.v., men de ville tænke paa ham og saa fremdeles. Nu har det maaske heller ikke ligefrem tyngt Vægtskaalen ned til hans Fordel, at han havde deltaget i Krigen paa svensk Side og som sagt, onde Kræfter driver allerede deres Spil. Han nævner i denne Forbindelse Birte Ulfeld, en Søster til den bekendte Corfitz Ulfeld, men jeg er ikke klar over hvilken Rolle hun ellers har haft i dette Rænkespil, eller om hun i det hele taget har spillet nogen Rolle. Conrat von Hövelen rejser nu til Skaane, hvor han tager midlertidigt Ophold paa et Gods, Taubensfeldsholm, hvor Fruen var en Slægtning af ham, og her blev han godt modtaget. Sebille følger nu efter, de er vist i Mellemtiden blevet gift og i Februar 1662 ankommer de begge til Lübeck og derefter til Hamborg, hvor de møder Sebilles Søster Birgitte Giöe. Sebille og Conrat bor nu en Aarrække her i Nordtyskland, hvor de 2 Døtre begge saa Dagens Lys, og hvor Conrat helt synes at have hengivet sig til sin Forfattervirksomhed. I 1668 rejser Fru Sebille herfra til Fyn for at deltage i sin Broders Begravelse og kort efter følger Conrat sin Frue og ankommer 8 Dage før Jul til Fyn, hvor Familien først lejede sig ind i Kerteminde, for kort efter at erhverve sig en Bondegaard i Fastrup (maa vel være det nuv. Farstrup). Men Bondelivet var selvfølgelig ikke noget for "Digteren fra Lübeck" og Sebille har vel følt det samme.

Ogsaa i Skibhuse ved Odense Fjord har Familien boet en Tid, men for Conrat gjalt det nu mere end nogensinde om at faa en lønnende Stilling og han er atter i København, ja var der vist flere Gange, for at tale sin Sag for de høje Herrer, men alt til ingen Nytte, den Haandsrækning han havde saa haardt Brug for, fik han ikke. Et Sted skriver han at "i Udlandet har jeg dog haft Ære, Venner, Formue og ald nyttig Fremgang, allene i Danmark, ved Gud, blot erfaret det modsatte og til denne Time maattet staa udenfor" - her er Bitterheden jo ganske aabenlys. Fra disse kummerlige Aar er bevaret en Skrivelse, et Digt fra hans Haand. Det er afsendt fra Odense og er skrevet til Vennen Preben Brahe paa Engelsholm.

Men vi skal nu høre lidt om Conrats og Sebillen Giöes Børn, hvoraf de to ældste, Døtrene Amalia Anna og Elisabeth, saa Dagens Lys dernede i Tyskland, men herom senere. Sønnen, Hans Henrik, kom til Verden i 1668 "im Schifhaüse" altsaa Skibhusene ved Odense Fjord og blev døbt i S:Johannis Kloster (St. Hans Kirke i Odense) Han var opkaldt efter sin Farfar og Sebillens i 1668 afdøde Broder Major Henrik Eskildsen Giöe. Conrat von Hövelen var jo flittig til at føre Gaasepennen og han har med stor Omhu nedskrevet alt om Børnenes Fødsel og Daab og fra disse Notater er de følgende Data hentet. Den yngste, Sønnen Eskild Conrad, blev født i Fastrup 1671, men døde som lille og blev begravet i Egense Kirke ved Hvidkilde. Da nu de tre Børn, Hans Henrik og Søstrene Amalia Anna og Elisabeth, havde naaet en passende Alder var Tiden inde for at Undervisning og Oplæring kunne begynde. Efter den Tids Skik blev Skolegangen for de unge af Stand gerne henlagt hos nære Slægtninge eller Venner for under for Eksempel Husfruens Overopsyn at sikre at Børnene fik den rette Lærdom og dermed en god Start i Livet. For Conrats 2 Døtre og Sønnen Hans Henrik synes Fru Birgitte Giöe at have været Initiativtageren. Birgitte var Enke efter Oberst Henning Qvitzow til Qvitzowholm (det nuværende Hoffmannsgave) i Fyns nordøstlige Del, og da dette Ægteskab var barnløst har Fru Birgitte vel glædet sig til det kommende Samvær med Niecer og Nevø i sit Hus. En Præstedatter fra Skade (Klovborg) Margrethe Bredal blev antagen som Informator for Børnene. Frk. Bredal havde selv faaet en fortrinlig Undervisning hos sin Fader og da hun var særdeles velbegavet, blev hun senere bekendt for sin store Viden. Margrethe Bredal fortæller selv om sin Tiltrædelse som Huslærerinde paa Qvitzowholm saaledes:

"Da jeg havde opfyldt mit tyvende Aar begierte den Velbaarne Frue til Quitzowholm i Fyen Birgitte Giæ af mine Forældre, at jeg skulde informere de toe Velbaarne Frøkener Amalia Anna Hævel og Elisabeth Hævel og den Velbaarne Junker Johan Henrik Hævel, hvilken Begiering hende blev og tilstaaet af mine Forældre og tiltrædede min tilbudne Condition, hvilken mig anbefalede og anberoeede Condition jeg i toe Aar og noget derover saaledes forestod, at jeg (uden at rose mig selv) i alle Poster fyldestgiorte min Frues Befalinger, at hun var aldeles vel fornöjet med mig, og havde ingenlunde sluppet mig paa den Tid, hvis ikke Guds alviise Forsyn og haandgribelige Kald havde föyet det saaledes, at jeg var beskikket til Nicolai Severini, Herre til Brahesholm og Sandagger i Fyen, som jeg var tilsagt af mine Forældre".

Fra nu af hører vi ikke mere om Sønnen Johan Henrik, han kan være død i en ung Alder eller maaske er han rejst til Tyskland for at prøve lykken der, og i det efterfølgende bliver det derfor hans to Søstre vi skal høre om.

Amalia Anna von Hövelen blev født i Brunsvig den 6. Januar 1663 og var opkaldt efter Jomfru Amalia Barbara von Knisted og Jomfru Anna Giöe paa Hvidkilde, der var Sebilles Faster. Daaben fandt Sted i St. Ægidie Kirke og Præsten hed Conrad Rademacher. I Aaret 1668 da Familien rejste fra Nordtyskland for at slaa sig ned i det idylliske Nordfyn var Amalia Anna saaledes blot 5 Aar gammel.

Den tolvte Januar 1701 fejrede hun sit Bryllup med Fredrik Urne, der efter at have tjent som Fændrik nu var blevet forfremmed til Premierløjtning ved Wiborske nationale Infanteri-regiment. Hvor de to blev viet, om det var i Viborg eller i Brande ved jeg ikke, men maaske snarest sidstnævnte Sted, thi den 18. Januar samme Aar opholder Amalia Anna sig ihvertfald paa Brandholm hos sin Søster og Svoger, og samme Dato forærer hun sin Svigerinde Jomfru Dorette Urne en haandskreven Bog, hun selv havde faaet i 1699 af en god Veninde. Denne Gavebog der saa hurtigt skiftede Ejer et Par Gange findes endnu, og hvad der er endnu mere interessant er at Amalia Anna deri har indskrevet nogle Linier til Svigerinden - samt underskrevet med sit Navn.

Og her er hvad den nygifte Frue indskrev, den Dag i Januar for snart 100 Aar siden

Denne Bog er Mig foræret af Een af Mine opRigtige og beste Venner som er den gode Moster Anne Brahe Holger Rosenkrantzis til brusgaard. Gud styre og Regere os alle med sin gode Verdige Helig Aand og opholde os udi troen, Haabet og Kierlighed baade til Gud og Meniske Ind til vi døer O Jesu blid = I troen Rig holt mig altid at Satan ej skal friste Mig, det beder jeg daglig og hiertelig, at jeg maa blive bestandig udi tro haab og Kierlighed og saa at naa den Evig Salighed med dig O Jesu blid Amen.

Saa som denne bog er mig given af en god opRigtig Ven Saa haver jeg igien Overdraget den til hiertekiere Syster J: Dorette Sophie Urne

Gud med sin gode hellig Aand Regere styrke og opholde hende udi den Sande tro Veed Jesum Christum udi Troen haabet og Kierlighed til gud og b\eniskan det ynsker jeg hierteligen som

dend er hendes opRigtig Syster

Til Døden

Brandholm
18.Januar 1701

Amalia Anna von d.
Hövelen

Amalia Annas og Fredrik Urnes Ægteskab blev lykkeligt, men kun af kort Varighed. Den attende Januar 1702, altsaa lige netop Aaret efter hun skrev ovennævnte, hensov denne ejegode og fromme Frue. Om den sørgelige Begivenhed indtraf hos Søsteren paa Brandholm kan ikke ses, idet Gravpladen intet røber herom, men hun fik sit Hvilested hos sin Fader under Korgulvet i Brande Kirke. Den efterladte Ægtefælle giftede sig snart igen, thi med Sidsel Rostrup fik han Datteren Amalia Anna. Hun, der var født den ellefte Oktober 1703, kom senere i Odense Jomfrukloster og levede lige til 1788, hvorimod hendes Faders Endeligt blev nok saa sørgeligt, han faldt for sit Land paa Slagmarken ved Gadebusch den tyvende Oktober 1712.

I 1927 overværede jeg Undersøgelsen af og Oprensningen af Grav-rummet under Brande Kirkes Kor. Herunder blev en vældig Messingplade draget frem, et sandt Pragteksempplar, hvor vi i Prydkantens øverste Del saa Hövelslægtens og Giöernes Vaabenmærker. Den smukke Indskrift fortalte os at:

Her under hviler edle og velbaarne

Nu salig hos Gud Fru Amalia Anna von Hövelen edle og velbaarne Mand Fredrich Urnes af Axelsvold som blev föd. i Brunsvig Anno 1663 d 6. Januarii. Hendis fader var edle og velbaarne Mand Konrad von Hövelen til Brandholm var hendis Moder var edle og velbaarne Frue Sebille Giöe. Denne salige Frue edel af Byrd og Blod edel af Dyd og Fornuft Hun frygtede Gud inderlig elskede og ærede sine Forældre og Ofvermand tilböriligen tjenstvillig og ydmyg mod sin Jefnlige og Undermand god kierlig og medliden mod den fattige og hielpelöse lefved kierligen og fornöyelig med sin Egtefele som varede kun I Aar og 6 Dage da kalede Gud hende fra denne Forfengeligheid til det uforgengelig Ærens Rige ved et megit Christeligt og saligt Endeligt saa hun med god Fornufft ind til sin sidste Aandedræt befalede sin Siæl Gud og hensof i Herren Onsdag Morgen den 18 Januarii 1702 efter at hun havde lefved i denne Verdens Mödsommelighed 38 Aar og tolf Dage Siælen er allerede i Guds Haand hvor ingen Pinne rörer

den Legommed hviller her i Grafven indtil den yderste Dag da Gud skal dem til Haabe føye og indføre i sit himmelske Rige i evig Glæde og Herlighed med alle Guds udvalde

En Quinde skal blifve salig formedelst Börnefødsel dersom hun blifver i Troen udi Kierlighed og udi Hellighed med Tugt 2.Pavli Ep: til Tim:15 Jeg hafver strid den gode Strid. Jeg haffver beholt Troen og en god Samvittighed fremdelis er Retferdigheds Krone bortlagt til mig som Herren skal giffve mig paa den Dag

Amalia Annas lidt yngre Søster Elisabeth blev født i den gamle Hansestad Lübeck den fjortende Marts 1665 og døbt i sin Faders Hus den sekstende Marts af Pastor Balcman, som var Præst ved Maria Kirken. Hun blev opkaldt efter Jomfru Elisabeth Thot og Faderens fromme Ønske for sin lille Datter var at den Højeste ville tildele hende at hun maatte "leve ærlig og dø i Salighed". Fra hendes Ungdomsaar er intet at finde udover hvad allerede er nævnt om Undervisningen paa Qvitzowholm. I Aaret 1687 blev Elisabeth viet til Niels Parsberg, der med Hæder havde deltaget i Skaanske Krig, og disse to fandt vel hinanden derovre paa Fyn, maaske i Odense, hvor Conrat von Hövelen ofte opholdt sig. Ikke heller var der herfra nogen lang Vej til Herregaarden Selleberg, hvor Niels Parsbergs Forældre havde boet. Samme Aar som Brylluppet stod overdrog Conrat von Hövelen nu sin Gaard Brandholm som han overtog i 1675 til Datter og Svigerson. Vi ved ikke om han og Sebille derpaa vendte tilbage til de kendte Steder paa Odenseegnen eller om de blev paa Brandholm, men sikkert er det at von Hövelen ved denne Tid var en af megen Modgang og Sygdom mærket Mand. Hans Bitterhed over de mange Skuffelser han maatte døje siden Svenskekrigens Ophør, mærker man tydeligt i den haandskrevne Selvbiografi han har efterladt os. Han var tilsidst saa plaget af Gigt og anden Daarligdom, vel ogsaa mærket at det bar mod Afslutningen, at han nu bad Gud om snarlig Udfrielse. Kort efter, i Aaret 1689 døde Conrat von Hövelen hos Datter og Svigerson paa Brandholm. Hermed var hans sidste trælse Livsvandring afsluttet, de sidste Aar blev ikke nogen "Dans paa Roser" for ham - han levede jo i en paa mange Maader ond Tid.

I Brande Kirke ses den Dag i Dag den velbevarede og smukke Messing plade der engang laa paa Laaget af hans læderbetrukne Kiste. Den har i Modsætning til de to efterfølgende Gravskrifter en ret kortfattet Tekst. Conrat von Hövelen havde selv bestemt at hans Begravelse skulle foregaa i Stilhed helt uden nogen Form for Pragt hverken før eller efter og maaske skal Indskriftens Korthed ses i Relation hertil. Disse Ord kan sættes som Motto for ham: Som en god Repræsentant for sin Stand overgaa han næppe af nogen anden af Brandholms Herrer gennem Tiderne.

Gravskriftens Tale er:

Her Hviler Udi Herren Den Erlig Og Welb Mand Conrat von Hövelen til Brandholm er født i Altenov (= Altona) d 22 Febr. Anno 1630 Hans Fader var Erlig og Velbyrdige Mand Hans von Hövelen til Levensted Hans Moder var Erlig og Welb Frue Fru Mette die Post og haver hand altid af Barndom og Beflitet sig paa först at lere at kiende Gud og holdt ham for Öyen som en sand Christen og Guds Barn vel anstod hvorfor Gud og gaf ham den Lykke at vere opliust udi Guds Frygt Lerdøm og andre herlige Videnskaber haver og fremdraget sit Lif og Lefnet som en Erlig Gudfrygtig og oprigtig Adelsmand og fuldendte det som en Christen og døde paa Brandholm d 15 November 1689 i sit Alders 60 Aar ringer 3 Maaneder.

Sielen er allerede hos Gud Legemed venter med alle tro
Christen en gledelig Opstandelse paa Dommens Dag

Salomon Viisdom 5 Cap.

De retferdiges Siæle er udi Guds Haand hvor ingen Pine
rører dem

Paa Brandholm voksede efterhaanden en stor Børneflokk op. Vi kender imidlertid kun seks af disse Børn ved Navn, men efter Elisabeths Gravplade skulle der have været ti ialt. Havde Kirkebøgerne fra disse Aar eksisteret kunne Gaaden om de manglende fire Børn maaske have været løst, men de gamle Bøger brændte desværre alle i 1780.

I Aaret 1710 mistede Elisabeth von Hövelen sin Mand efter langvarig Sygdom, Kors og Modgang som det hedder i Indskriften over ham, og Elisabeth var nu henvist til Enkestandens Bedrøvelighed. For seks Børn og sin gamle Moder maatte hun prøve at klare til Dagen og Vejen, og naar vi betænker den sørgelige Tilstand, der herskede

inden for Riget med Pungenød og tyngende Skatter, Ufred og Krigshandlinger tæt ved Danmarks Dør, er det givet, at der maa have hersket trange Kaar, maaske ligefrem Nød paa Brandholm som over hele Sognet og Landet med.

Og Trængslerne syntes at være uden Ende. I 1713 er Sorgen atter Gæst paa Brandholm, den unge Preben Parsberg, Elisabeths eneste Søn døde i 16-Aars Alderen og det var et smerteligt Tab for hende.

Hendes dybe Sorg mærker vi tydeligt naar vi grandsker Indskriften paa Prebens nu meget beskadigede Gravplade, og naar dertil kommer at een af Døtrene, Ane Kirstine, var Krøbling, ja saa forstaar vi at ogsaa hun maatte bære sin Part af Kors og Modgang. I disse saa tunge Aar var dog ogsaa Opmuntring og Hjælp at finde - især var der een der ikke svigtede Familien paa Brandholm og det var den velhavende og godgørende Frøken Karen Brahe paa Østrupgaardovre paa Fyn. Karen Brahes Moder, Susanne Giøe, var Kusine til Sebille Giøe, og i 1715 sender Elisabeth et Brev til Frøken Brahe, og det er et smukt Brev, helt i Tidens specielle Stil, der samtidig viser os et Glimt af Hverdagens Brandholm paa den Tid. Man fornemmer Elisabeths tyske Afstamning i disse skrevne Linier og det er desuden eneste bevarede skrevet med hendes Haand. Det har følgende Ordlyd:

Höyærede hiertte Kierre söster

Jeg ynsker at dette maa finde dig med dine ved
helbred og Glæde, Din større Goedhed som du alle
tider hafe bevist Mod mine børn, vil jeg ynske at vor
Herre vil velsigne dig 1000-fold for, gud for lenge
dine Aar og dage Med glæde lyk(ke) og ald guds
velsignelse, Særdelis Taker ieg dig og din gode
söster for eders større godhed mod Susanne
Parsberg, gud verre Eders større Lön og giffve eder
Eders hierttis begiering i ald det som Kand verre til
fornöyelse og Lyksalig vel stand, Min gode moder
tillige med vi andre Takker allerskyldigst for de os
lefverede Tolf Rixdlr fra steensgaard d 24 No=
vembe: det var Een uformodendis tröst som gud
loed komme til os mod den gode Juull. Efter som I
hafe aldt forud ladet saa stoer goedhed betee
forgangen Aar, gud Giffve, og udgyde sin Rige
velsignelse offver eder i ald det som Kand ynskis af

Gud og himmelsen hafe udi Eje -

Min gode moder er saa Kleinlig og Amegtig at Een pige kan allene bæere hinde og legge hinde i Sengen, dog Kand hun vel fortærre efter den lejlighed og er Roelig, hun var nu 85 aar gamell d 25 Novembe: hun læsser hver dag Self I Din tydske postill Een Prædiken, Gudskelof og Tak for vor Herre opholder hindes fornuft og forstand og styrker hinde med sin offverflödig naade og hafe hidindtil bevared hindis gode venner som beviser hinde saa stoer barmhierttighed, at hun bliffver vel ve derqveget paa hindis syge og Sotte Seng hun og hver dag anholder hos gud I hindis böen, at vor Herre vil Aldrig forlade dem I Deris nöd, som er saa Naade milde Mod os alle sammen, hannem ieg dig til ald lyk salig velstand befaler Med Een frydefuld glædelig Juull, beder voris yMyg helsen Maa Dine gode Syskende formeldis Med Taksigelse for Mangfoldige velgierninger.

Din Tienstfærdig Skyldigst
Tiennerinde
SI: N. Parsbergs

Brandholm
d 28 Novembe:
1715

Elisabeth von
Hövellén

Brevet der har været foldet sammen (Konvolut var ukendt) er adresseret saaledes:

Høyædle og Velborne
Jomfru Jomfru Karren Brahe
til Østrupgaard: Min høyærede
hiertte kiere Søster ad
østrupgaard

Elisabeth henlevede sine sidste Aar i Vejle sammen med sine to Døtre, Ane Kirstine og Birgitte Parsberg, og man ved at de to Søstre levede i "slet Tilstand" og yderligere hedder det om Ane Kirstine : "nöd aarlig 32 Rdl af Kongens Kasse for en Frihed af Brandholm Gods og havde ej andet at leve af". Deres Moder har formentlig afhændet Brandholm ved Seville Giöes Död i 1724.

Som Afslutning paa denne Brandholmerberetning gengives den fulde

Tekst fra Elisabeths Kisteplade:

Her Under Hviler

udi Herren den udi Livet Højædle og Welbaarne Nu Hos gud Salig Frue Elisabeth von Hövelen Som er oprunden af Højadelig Stamme og familia Paa fæderne og Møderne Side føed I Lybek Anno 1665 den 14 Martius Hendes fader var Højædle og Welborne Hr. Maior Conrad von Hövelen Hendes Moder var Højædle og Welbaarne frue Sebille Giøe ovennefnfte Salig frue Elisabeth von Hövelen Kom i Ægteskab Anno 1687 den 2 September med Højædle og Welbaarne Niels Parsberg. I Same hendes Ægteskab af gud Velsignet med 10 börn af Huilke de 6 alt förend hun I Herren er hensovede I Hendes Sörge lige Enche Stand som begyntes Anno 1710 d 17 feberuari var i Saa vel Som Ellers Hendes ganske Liifstiid Hafver hun beviist sig gudfrygtig from og Sagtmodig i hendis Sygdom meget Taalmodig og i Christelig tro og bestandig guds paakaldelse d&'de den 17 Juni 1741 efter hun hafte levet i denne Jammerfulde verden udi 76 aar 3 maaneder og 11 dage gud forlene hende en glædelig og ærefuld opstandelse Med alle guds udvalde

Psalm 116 vers 7-8-og 9^{de}

Min Siæl vær tilfreds igen thi herren gör vel mod dig, thi du Rygte min Siæl fra döden, Mit öye fra graad min foed fra Skridt. Jeg vil vandre for herren i de lefvendis land Gud holdt paa mig og jeg paa gud Hans nafn velsignet være som tog mig ud til lammets bruud og gjorde mig til ære Min gud har giord det meget vel paa alle mine veye Kom iesu Korn annam min Siæl, udi din haand og eye. Det er mit Sidste ord og röst Hermed jeg dig vil möde Kom iesu Kom mine öyens lyst, derpaa jeg Salig döde, I Jesu navn hannem til ære og os til gavn Skulde vi igien opstaae og (i) guds rige gaae hvor vi da med lyst og fryd Skulde See guds Ansigt bliid og den

evig ære faae

Litteratur: Ved Udarbejdelsen af det ovenfor meddelte har jeg benyttet følgende Skrifter.

1. Sml. af Danske lærde Fruentimmer som ved deres Lærdom og udgivne eller efterladte Skrifter have gjort deres Navne i den lærde Verden bekiendte - v. F.C. Schönau. Kiöbenhavn 1753-
2. Diverse Breve og Dokumenter fra Karen Brahes Bibliotek
3. A. Fahne von Roland: Die Herren und Freiherren von Hövel, 3 Bände in 4 Abtheilungen. Cöln 1856.
4. Breve fra og til Ole Worm, B. III, 1644-54, udg. af Det Danske Sprog-og Litteraturselskab. 1968.
5. Danmarks Adels Aarbøger

og sidst men ikke mindst ønsker jeg at sige T. Kjær ved vort Bibliotek, Tak for Beredvillighed og utrættelig Hjælp ved Fremskaffelse af det ældre Kildemateriale samt den øvrige ønskede Litteratur.

afsl. d. 1.3.74

Efterskrift

Efter at have afsluttet mit Bidrag til vort Sogns Historie blev jeg af Bibliotekar T. Kjær, Brande gjort opmærksom paa at der fandtes to Artikler, der begge omhandlede Conrad von Hövelen. Den første bærer overskriften "Bag Barokteatrets Kulisser", er skrevet af Torben Krogh og offentliggjort i "Kulturminde 1940-41". Den anden Artikel har som Overskrift "Elbsvaneordenens Candorin, Conrad von Hövelen og Danmark" og er forfattet af Hans Werner og offentliggjort i "Personalhistorisk Tidsskrift 1940". Med disse to gode Indlæg bliver vort Kendskab til den særprægede og ejendommelige fremmede Adelsmand mere og mere uddybet. Fra Fortidens Mørke og Glemsel træder han nu

skarpere frem og er i Dag den af de "gamle Brandholmere" vi vud mest om. Hertil kommer det glædelige og overraskende at Torben Krogh i sin Beretning om Barokteatret kan bringe et lille Kobberstik Portræt af v. Hövelen. Efter dette synes han at have været af et smukt Udseende, med et pynteligt let opadsvejlet smalt Overskæg og ellers udstyret med Tidens Hovedpynt - Parykken, vel et Billede fra hans yngre Dage. Også Hans Werners Artikel om Hövelen og hans Digtekunst er herlig Underholdning for den særlig interesserede Læser. Hvad Hans Werner meddeler os om Digteren (Conrat v. Hövelen) følger ret nøje det Forløb af Begivenheder og Steder som von Hövelen selv har udfærdiget i sin haandskrevne Biografi fra ca. 1685 og hvis sørgmodige Titel lyder:

Der Stätes ferlagte Leidtrager
Hiob d.i.
Kunrat von Hövelens
Lebens-Lauf
und
Welt-Abschid
den Nachwelt
öffentlich
fürgestället

men Hans Werner synes ikke at have kendt denne fortrinlige Kilde, thi han skriver jo bl.a. at von Hövelen aldrig selv omtaler sin Fader, hverken ved Navn eller Stilling ligesom han er skeptisk overfor Forfatteren A. Fahne von Roland naar denne siger at von Hövelen fra Hamburg Omraadet begav sig til og slog sig ned i Byen Lübeck, hvor han lagde Grunden til sine Studier og sin Digtekunst. Men Sagen er dog den, at Conrat von Hövelen netop har boet, ihvertfald for en Tid, i denne By, hvor Datteren Elisabeth blev født 1665. At "vor" von Hövelen, altsaa Conrat v. H. ikke synes at være i nær Slægt med de til Liibeck fra Westfalen indvandrede Hövefamilier er troligt nok, men Conrat (Digteren) fører dog et Vaabenmærke, der er næsten identisk med det af Lübecks von Höveler benyttede. Ifølge A. Fahnes Beskrivelse fører disse Familier et Vaabenmærke af dette Udseende: En rød Skraabjælke belagt med tre grønne Bjergtoppe paa Sølvbund. Hjelmtegnet er et rødt Kronhjorte Hoved med forgyldt Gevir. Sammenligner vi nu dette Vaaben

med et fra Brande Kirke, ser dette saaledes ud: I Skjoldets Felt to røde forholdsvis smalle Skraabjælker irrellem hvilke er tre grønne Bjergspidser eller Bjergtoppe. Paa hver Side af Bjælkerne en rød Rose alt paa hvidmalet (svarende til Sølv) Bund. Hjelmtegnet mangler. Af en eller anden Grund har Maleren undladt at færdiggøre sit Arbejde.

Det ville ellers have været af Interesse at faa konstateret om Kronhjortemotivet ogsaa her fremstod i rødt.

Dette haandmalede Skjold har formentlig været anbragt paa Conrat von Hövelens Kistelaag og er det eneste af Kirkens Vaabenmærker belagt med Farver.

Hertil kommer et lille 4 delte Familievaaben af Sølv, som det lige nævnte fundet under Korgulvet i 1906. Det viser i øverste højre Felt to smalle Skraabjælker, hvorimellem er tre Bjerghøje eller Bjergtoppe (Gravering ret amatøragtig). Hjelmtegnet hørende hertil er et Kronhjortehoved. Altsaa i sin Symbolik meget lig det først omtalte Skjoldmærke, dog er de to Roser ved Skraabjælkerne Side ikke angivet. I Feltet nedenunder ses en bugtet vandret liggende Bjælke, der sandsynligvis skal opfattes som et Vandløb f.Eks. en Aa. Det til dette Felt svarende Hjelmtegn viser to korslagte Faner mellem Vesselhorn, og er altsaa Conrat von Hövelens mødrene Vaaben - Slægten Post. Dette lille 4 delte Vaaben, der i venstre Side viser os Giöers og Rosenkrantzers Vaaben, kan have været anbragt paa Sebille Giöes Kiste, men maaske kan det, og med større Ret have ligget paa enten Elisabeth von Hövelens eller Amalia Anna v. Hövelens Kiste. Fra denne sidstes Gravplade faar vi ogsaa en Bekræftelse paa hvorledes Hövel familiens Vaaben ser ud, thi her møder vi igen Skjoldmærker med Skraabjælke, tre Bjergtoppe og de to Roser. Hjelmtegnet Kronhjorten er der ogsaa. Endelig har vi endnu et Vaabenmærke for Hövelslægten, nemlig Conrat v. Hövelens fædrene og mødrene Skjold, der ses foroven i Prydkanten af hans Gravplade. Her møder vi atter de tre Bjerghøje mellem Skraabjælker og med Kronhjortemotivet som Prydelse paa Hjelmen. Roserne i Skjoldets Felt mangler heller ikke. Efter denne gennemgang af Materiale fra Brande Kirke kan vi saaledes fastslaa at Conrat von Hövelens Vaaben, naar vi ser bort fra de to extra Roser i Skjoldfeltet, er ganske det samme som det af Gothard von Hövelen anvendte.

Det af Hans Werner omtalte Vaaben, som han mener er Conrat's rette Vaaben, og som findes gengivet paa et Titelblad af en af Conrat von Höveln udgiven Bog, er jo af et ganske andet Udseende. Maaske har Digteren brugt det ved særlige Lejligheder, maaske bag det villet skjule sin Identitet, ligesom han havde for Vane at underskrive sine Digte og Skrifter med forskellige Navne. Det ville være morsomt om disse forhold engang kunne blive klarlagt.

Overrasket blev jeg ogsaa ved. i samme Artikel at læse at Conrat von Hövelens Moder skulle være en Søster til Kong Frederik den Tredies Kammertjener, Hans Bremer. Conrat von Hövelens Moder hed Mette Post (se Gravskriften over ham) og dette Navn finder vi

ogsaa i den Ahnetavle han med egen Haand har nedskrevet og som jeg derfor vil bringe her.

Med von Hövelens egne Ord, saledes lydende:

So sind meine StamAhnen
an fater und Mutterl: Seiten

Aschen von Hövelen Maria v. Stainhausen	Bernhard Post Sidonia v. Hakkelberg
Bartold v. Hövelen Sophia Ouidzou	Idel Henrick Post Elonora Kraft
Gotschalk v. Hövelen Anna Kunigunda Manteufel	Statius Post Apollonia von Knesebek
Jürgen von Hövelen Sabina von Lest	Hans Diderich Post Dorothea von Metzgerod
\	/
Hans von Hövelen	- Metta Post

!

Kunraht von Hövelen

Und sind meine Eltern beide die letzte Von
dieser Uhralten Stamlinie denen - aber noch
Manche in Sachsen Westphalen,
Brandenburg, Gelderland, Lifland und Polen
s.a.w. anbestreündet

Om sine Forældre udtaler Gonrat von Hövelen selv: "Dise meine beide Säl: Eltren, ligen nach. ihrem begären und Endlichen Willen bei einander begraben, auf dem sich aus-ersähenen Kirchhofe aussen für dem Marktflecken Horneburg in Herzog Bremen".

Bjarne Kielgast, den 14. april 1974.

Kreditering af billedmaterialet:

Kobberstik portrætteret af Conrat von Hövelen fra Torben Kroghs artikel "Bag Barokteatrets kulisser" 1940/41. på omslag, titelblad og side 17. (Arkibas B2300,B2301)

Elisabeth von Hövelens kisteplade side 14 (Arkibas B1529)

Våben skjolde: side 19

Lübeck: [Wikipedia](#)

Conrats: Arkibas B1526

4 delt våben: Arkibas B1528

Brandehistorisk Forlag 2012

"Noter om Conrat von Hövelen"

Skrevet af Bjarne Kielgast april 1974,

dengang udgivet af Brande Biblioteks Lokalhistorie benævnt som Småskrift udgivelse nr. 1

Anden udgave 2012

ISBN: 978-87-92957-23-8

Redigeret af Jens-Christian Kjær

Fotografier fra Lokalhistorisk Arkiv Brande,

illustrationer af Bjarne Kielgast.

Kobberstikket af Conrat von Hövelen

stammer fra Torben Krogh bog "bag barokteatrets kulisser", "kultur minder 1940-41".

Ebogs udgave 2013

ISBN: 978-87-92957-25-2